

Grænsen mellem folkeret, international retfærdighed og international politik kan være flydende

hed – og formentlig også få vidtgående følger for sikkerheden i Mellemøsten. Sagen er en smertelig erindring om, at grænsen mellem fol-

keret, international retfærdighed og international politik kan være flydende. Det bliver ikke let.

Frederik Harhoff er dr. Jur., professor emeritus ved SDU, og forhenværende dommer i FN's Internationale Krigsforbrydertribunal for Ex-Jugoslavien (ICTY)

Jalalabad, Afghanistan
Foto: Isak Alexandre Karslian / Unsplash

Krigen i Sahel efter nederlaget i Afghanistan

Imens USA og de allierede tropper definitivt forlader Afghanistan efter 20 års krigsførelse, stiger presset på Europa til selv at skulle varetage sine sikkerhedspolitiske interesser. Krigen i den vestafrikanske Sahelregion tegner dilemmaerne for Frankrig, Europa og i sidste ende også Danmark.

af Signe Marie Cold-Ravnkilde

”Vi skal ikke lave statsopbygning i Mali – det vidste vi allerede inden Afghanistan.”

Sådan lød det fra den franske præsident, Emmanuel Macron, kort efter den dramatiske afslutning på USA og dets allieredes militære engagement i Afghanistan i august. Parallellerne mellem Afghanistan og det, nogle har betegnet Frankrigs fiasko-krig i den vestafrikanske Sahel-region, ligger lige for.

I det sidste årti har forestillingen om Sahel-regionen som et arnested for terror, migration og organiseret kriminalitet, der kan ramme Europa, således løftet Sahel-regionen øverst op på den europæiske sikkerhedspolitiske prioriteringsliste. Tendensen blev yderligere forstærket af krigen i Mali i 2012 og den europæiske ’flygtningekrise’ i 2015.

I kraft af sin position som tidligere kolonimagt i Mali er Frankrig gået forrest for at løse problemerne militært. Men efter otte års antiterroroperationer og diverse europæiske og internationale statsopbygningsinitiativer har

Vesten (USA, Frankrig og europæiske militære allierede) heller ikke i Sahel formået at skabe de forventede resultater, og krigen er for længst blevet døbt ’Frankrigs Afghanistan’.

Krisen i Sahel

For at forstå krigen må vi kort kaste et blik tilbage på januar 2012, hvor tusindvis af stærkt bevæbnede tuaregoprørere rykkede ind i Mali for at oprette en selvstændig stat. Tuaregerne er et nomadefolk, der lever i ørkenen i Mauretania, Algeriet, Libyen, Mali, Niger og Tchad.

Tuaregoprørerne samarbejdede kortvarigt med forskellige jihadistgrupper med tilknytning til den nordafrikanske filial af Al-Qaeda, der, siden den blev drevet ud af Algeriet i 1990'erne, har slået sig ned i de tyndtbefolkede ørkenområder på grænsen mellem Algeriet og Mali.

Disse grupper har gennem en årrække jævnligt udført terrorangreb på udenlandske mål i regionen og taget adskillige vesterlændinge som gids-

FN-missionen i Mali har med sine over 230 døde soldater længe været anset som verdens farligste

ler, hvis løsesummer har udgjort en betydelig finansieringskilde. Krigen i Sahel trækker også spor til terrorangrebet mod USA den 11. september 2001, hvor USA indledte sikkerhedssamarbejde med Frankrig og regionens stater for at overvåge Al-Qaeda. Samarbejdet blev tydeligst blev materialiseret, da amerikanerne i 2018 investerede 110 millioner dollars i at bygge verdens største dronebase i Niger.

Tuaregoprøret i 2012 medførte et statskup og blev hurtigt overtaget af de militært overlegne jihadistgrupper. Til dels hjulpet på vej af magtvakuummet i hovedstaden kontrollerede jihadistterne de nordlige regioner i ni måneder.

Da jihadistterne rykkede længere mod syd, blev man i Paris nervøs for, at også Malis hovedstad, Bamako, skulle komme under jihadisternes kontrol. På opfordring fra Malis daværende overgangsregering gik Frankrig i 2013 derfor militært ind i Mali med løfter om, at operationen skulle være kortvarig. Det blev den ikke.

Efter det i løbet af få måneder lykkedes Frankrig, med støtte fra blandt andet Danmark, sammen med afrikanske tropper at fordrive jihadistterne fra de nordlige regioner, besluttede FN's sikkerhedsråd i 2014 med Frankrig som pennefører at indsætte 13.000 mand under FN-missionen MINUSMA til at operere parallelt med den franske operation.

Med de militære operationers indtog skiftede jihadisternes taktik til at gå mere lokalt til værks i den strategisk vigtige centrale region Mopti, der grænser op til Niger og Burkina Faso, hvor volden og angrebene er eskaleret og har spredt sig til kystlandende.

I dette grænseområde prøver den nu udvidede franske antiterroroperation Barkhane og europæiske styrker sammen med FN-styrken og 5.000 regionale styrker at få bugt med volden, som rammer civilbefolkningen og de regionale og internationale styrker hårdt. Siden krigen

startede i 2013, er 10.000 civile blevet dræbt og ifølge FN's flygtningeagentur er mere end 2,3 millioner internt fordrevne.

FN-missionen i Mali har med sine over 230 døde soldater længe været anset som verdens farligste. Frankrig har mistet 43 soldater. Det er dog et behersket tab, sammenlignet med antallet af døde blandt mange regionale soldater.

Frankrig skruer ned for indsatsen

Frankrigs militære engagement i Sahel er imidlertid under omorganisering – ikke tilbagetrækning som i Afghanistan. Når Frankrig gennem længere tid har annonceret, at man vil reducere

antallet af tropper, skal det ses både som signal til staterne i regionen om at tage mere ejerskab for deres egen sikkerhed, men også som et ønske om

en europæiske udvidelse af indsatsen mod terror i Sahel, hvor flere europæiske lande – herunder også Danmark siden 2013 – har været med på holdet.

I lyset af den voksende modstand mod krigen internt i Frankrig har Macron belejligt foranlediget af Malis andet statskup inden for et år varslet, at han omorganiserer Barkhane-missionen, der i 2014 afløste den franske Serval-mission. Med Barkhane blev missionen udvidet til at operere i samtlige fem Sahel-lande: Burkina Faso, Tchad, Mali, Mauretanien og Niger.

Macron vil efter sigende lukke militære baser ned og sende halvdelen af de 5100 franske soldater hjem. Men efter Afghanistan og Talibans overtagelse af landet er spørgsmålet – også blandt dem, der kritiserer Frankrigs mission – om det nu er den rigtige strategi.

For ulig Afghanistan er krisen i Sahel efter Gaddafis fald i Libyen i 2011 rykket tættere på Europa.

Hvad vil jihadistterne?

Selvom deres ledere sværger tilhørsforhold til Al-Qaeda og IS, har jihadistterne i Sahel endnu ikke samme kapacitet som i Mellemøsten. Der er i stedet tale om mere fragmenterede lokale franchises, som bruger de globale terrororganisationers brands for at opnå kontrol, sikkerhed og legitimitet lokalt.

Deres succes skyldes især deres evne til at rekruttere lokalt ved at præsentere den – i deres øjne – globale frihedskamp under Islams banner som et alternativ til staten, som mange befolkningsgrupper har et historisk betinget anstrengt forhold til.

Fra en ideologisk betragtning giver det derfor ikke mening at adskille kampen mod terror og *nation-building*, som både Biden og Macron nu ivrigt forsøger i deres forsøg på at komme nogenlunde helskindet ud af de globale brændpunkter. For jihadistterne er destruktions af staten nemlig nødvendig, da den udgør vestens ideologiske kardinalpunkt.

Lokale globaliserede konflikter

Disse dynamikker illustreres i den katastrofale udvikling i Mopti-regionen, som har udviklet sig til konfliktens absolutte hotspot. Her ligger Niger-flodens 30.000 kvadratkilometer store indre floddelta – et af områdets vigtigste vådområder.

Over 4 millioner kvæg græsser på flodbredderne i løbet af den 9 måneder lange tørtid. Igennem historien har befolkningsgrupperne kæmpet om retten til vand, jord og græsningsområder. Disse konflikter har med jihadisternes indtog og statens antiterroroperationer fået en hidtil uset brutalitet.

I statens lejr er der sket en opblomstring af regeringsstøttede selvforsvarsmilitser, som begår hævnmotiverede angreb på især den etniske gruppe fulanierne, som de anklager for at støtte jihadistterne.

I jihadistlejren har den Al-Qaeda-affilierede gruppe Katiba Macina siden 2015 fordrevet staten under ledelse af den karismatiske Imam Amadou Kouffa. Nu kontrollerer Katiba Mac-

na alt fra befolkningens adgang til fødevarer til retslige praksisser.

Med løfter om bedre og mere retfærdige levevilkår rekrutterede Kouffa i begyndelsen især blandt fulani-hyrderne, hvis mobile livsform i stigende grad er under pres fra klimaforandringer og regeringens landsbrugspolitikker. Men med tiden er Kouffas revolutionære jihad blevet udfordret af IS -tilhængere, der angriber hans pragmatiske tilgang til staten og til lokalbefolkningens sædvaner.

Samtidigt føler flere sig forrådt af Kouffa, fordi han alligevel er endt med at indgå aftaler med den korruperede Fulani-elite, der ejer jorden og dermed kontrollerer de mere marginaliserede gruppers adgang til deltaet.

Kouffas aftale med den magtfulde elite sker på bekostning af hans opbakning hos de mere marginaliserede kvæghyrder. Lokale IS-ledere bruger derfor også

kravet om mere social retfærdighed til at rekruttere unge forarmede rekrutter til en stadig mere blodig kamp mod Al Qaedas filial. På den måde trækker de eksisterende lokale ressourcekonflikter i Mali nu linjer til den globale kamp mellem IS og Al

Qaeda i andre konfliktzoner i Mellemøsten, Yemen og Somalia. Men selvom Vestens fokus primært er på terrorbekæmpelse, er problemerne i Mali manglefacetterede.

Sikkerhedssituationen i regionen kompliceres af, at Sahel-landenes egne regeringsstyrker står for en stor del af volden mod civilbefolkningen i forbindelse med deres antiterroroperationer. Ifølge opgørelser fra tænketanken ACLED har sikkerhedsstyrkerne dræbt lige så mange civile som jihadistterne. Dermed kommer sikkerhedsstyrkerne ufrivilligt til at til at bekræfte jihadisternes fortælling om staten som korrump og koloniseret af Vesten.

Sahels kispus med Vesten

Samarbejdet med de regionale sikkerhedsstyrker udgør i særdeleshed en akilleshæl i strategien i Sahel. Fordi de europæiske lande ikke ønsker at sende flere *boots on the ground*, udliciterer de i stigende grad opgaven med at skabe sikkerhed til partnerlandene i syd.

Det er muligt, at det set med europæiske militærbriller er mindre risikofyldt for vores soldaters liv at udlicitere opgaverne. Men det betyder ikke, at det er risikofrit. De to sidste kup i Mali viser nemlig, at når man udliciterer sikkerheden til partnere i såkaldt skrøbelige stater, så involverer det en risiko for yderligere destabilisering.

Partnerne i syd har ofte deres helt egen agendaer, som medvirker til, at militære interventioner får utilsigtede konsekvenser. Vesten ikke kan kontrollere. Derfor er det også naivt at tro, at man kan lave antiterroroperationer uden at lave *nationbuilding*. I staterne i Sahel er det politiske og militære uløseligt bundet sammen. Det er de officerer, som Vesten har trænet, og som EU nu med medlemsstaternes penge kan købe våben til, der kupper magten og styrer mod deroute.

Herhjemme fik regeringen i maj Folketingets opbakning til at sende et specialoperationsbidrag til den Europæiske task force Takuba under Operation Barkhane. Men efter Afghanistan er det stadig mere usikkert, om Macron kan få overtalt de europæiske allierede til et større engagement i Sahel.

Frankrigs blodsgæld

Intellektuelle stemmer i Europa hylder nu tabet af Afghanistankrigen som den liberale verdensordens endelige fallit. Slut med naive forestillinger om, at Vesten skal promovere menneskerettigheder og demokrati gennem en aktivistisk udenrigspolitik. Nu er realismen tilbage, og det gælder om at koncentrere ressourcerne om vores egen sikkerhed først.

Ud fra den optik skal vi ikke intervenere i flere humanitære kriser, men lukke fort Europa og koncentrere os om vores egen overlevelse i det

store geopolitiske nulsumsspil. Men realismens neoisolationisme beror på forestillingen om, at historiens bånd på magisk vis kan løses, og vi kan definere os selv i verden på ny.

Tilbage i 2013 brugte franske diplomater den omstridte 'blodsgæld' overfor den maliske offentlighed til at legitimere Frankrigs militære indgriben. Det historiske argument om blodsgælden refererer til, hvordan vestafrikanske tropper i kolonierne, les tirailleurs Sénégalais, spillede en afgørende rolle for Frankrigs befrielse under 2. Verdenskrig og efterfølgende for det franske imperiums storhed og fald.

Blodsgælden illustrerer, hvordan den koloniale arv på mange måder stadig definerer forholdet mellem Frankrig og dets tidligere kolonier, som Frankrig aldrig helt har forladt militært efter uafhængigheden. De tvetydige historiske relationer og Afrikas geografiske placering gør det svært at ignorere den eskalerende sikkerhedspolitiske krise i Sahel.

Men Frankrig er ikke den eneste, der vil sikre sin indflydelse i nabolaget mod syd. Rusland, Tyrkiet, Kina og Golf-staterne vil også spille en større rolle. Malis premierministers nylige udmelding om et muligt samarbejde med det privatejede russiske sikkerhedsselskab Wagner Group understregede, at andre stormagter gerne vil øge deres interessepolitik i regionen.

Derfor står Europa med krigen i Sahel i et skisma. Krigen er en mulighed for at vise, at Europa kan agere på den globale sikkerhedspolitiske arena uden USA. For efter Afghanistan er det sikkert, at der ikke kommer en storstilet amerikansk redningsaktion og rydder op efter Frankrigs 'katastrofekrig' i Sahel. Spørgsmålet er dog, om Europas ledere nu har vilje og kapacitet til at træde til i en krig, som ingen stadig ved hvor ender.

Signe Marie Cold-Ravnkilde er seniorforsker på Dansk Institut for Internationale Studier

